

Smullen van

Vertalen is een kunst. Rijk zul je er niet van worden, je móet er wel van houden als je het doet. Voor Femke Frietema is het gevecht met de 37 karakters per regel nog elke dag een heerlijk gevecht. "Een briljante vertaalfondst, daar smul ik van."

"Porno? Ja, doe ik ook. Kijk maar, er is meestal wel een interessante voorfilm van een minuut. 'O, ben jij de leider van het voetbalteam', zegt zij. 'Mijn vakantiebaan', zegt hij. 'Je moet toch een beetje in vorm blijven.' Ik vertaal het zó, zodat hij vervolgens kan zeggen: 'jouw vormen bevallen me ook wel.' Daarna wordt er, even kijken, 24 minuten niet veel gesproken en kun je rustig even je papieren ordenen of iets dergelijks. Nee echt, na een paar keer doet het je niets meer."

"Veel interessanter is natuurlijk een mooie documentaire of een leuke politiserie, al ben je vaak ontzettend aan het zoeken. Laatst vertaalde ik een aflevering van Nash Bridges, zo'n Amerikaans achtervolgingsverhaal, waarin een illegale handelaar iemand een wapen probeert aan te smeren. 'Moet je zien', zegt hij dan, 'verwisselbare korrel, 6-schots cilinder, loodverzwaring die naadloos onder de loop past.' Dat is natuurlijk niet mijn eigen taal, daarvoor heb ik een munitie-expert gebeld van het forensisch lab in Rijswijk. Psychiaters, vlinderkenners, ik spreek regelmatig deskundigen. Ze geven meestal graag informatie."

"Ja, in dat soort series zit veel 'damned' en 'fuck'. Wat je daarmee doet? Je probeert het te omschrijven met 'klote', 'rot' en 'tering', als het kan laat je het weg. Want, zoals ik ooit in een handboek voor vertalers zag staan: 'Hou je godverdomme een beetje in!' Zo'n foevenboek kan je voor veel valkuilen behoeden. Kijk, 'heel' bijvoorbeeld. Hiel bij voeten maar hak bij schoenen, dat soort dingen. Verder heb ik natuurlijk mijn Webster's, zo dik als twee telefoonboeken, en de andere standaardnaslagwerken."

Zielsgelukkig

"De apparatuur bestaat uit deze computer en dit videoscherm. Aan de video die ik vertaal zit een tijdcode vast, die het computerprogramma begrijpt. Mijn taak is ervoor te zorgen dat de kijker datgene leest wat de spreker op dat moment zegt. Een perfecte timing lukt niet altijd, net zomin als je zelden iets letterlijk kunt vertalen. Ik herinner me een James Bond film, waarin James Bond iets van de tafel wil pakken en Q roept: 'Nee, nee, blijf af!' Je denkt dan meteen

aan ontploffingen, terwijl het alleen een boterham blijkt te zijn. Maar tegen de tijd dat je hem hoort zeggen: 'That's lunch', heb je het al lang gelezen en is de grap er af."

"Elke regel telt maximaal 37 karakters en elke titel maximaal twee regels. Dit gele pijltje geeft aan tot waar je mag gaan in de beschikbare tijd. Wat frustrerend is, is als je een mooie idiomatische uitdrukking hebt gevonden, die net niet past. Als je net één karakterte teveel hebt en nergens meer kunt smokkelen. Bijvoorbeeld in de geest van 'Die smiecht heeft het hem weer gelapt.' Dat lappen hoort bij die smiecht. Van 'die' kun je dan nog 'de' maken, 'het' en 'hem' kun je ook nog afkorten, dan heb je het gehad."

"Lukt het wel, dan is dat gewoon genieten. Wat ik het mooiste vind, is net even een draaitje eraan te geven om de vertaling te laten passen in de sfeer. Kijk, als je een 17de eeuw Victoriaans kostuumdrama zit te vertalen heb je een ander woordenboek in je hoofd openstaan dan bij een soap. Soms kun je het op wel honderd manieren doen. De kunst is daarvan de beste te kiezen. Laatst werd ik zielsgelukkig van het woord 'zielsgelukkig', gebruikt voor een hondje dat, hoewel druipend van het bloed, opgetogen achter zijn baasje aanrende. Het gaf precies aan waar het om ging. Niet te veel, niet te weinig, dan heb je het. Als een vertaling goed is, merk je het niet. Een kijker moet geen last hebben van mijn aanwezigheid."

Kwaliteit

"Waardering? Als ik lekker heb gewerkt, zeg ik tegen mezelf: 'goed gesproken, Femke'. De meeste opdrachtgevers onderkennen je kwaliteit nog wel, het zijn vaak de eindgebruikers die er lak aan hebben. 'Als er maar iets onder staat', schijnt er zelfs weleens letterlijk gezegd te zijn. Voor het geld hoeft je dit werk sowieso niet te doen. In 1998 ben ik gepromoveerd - op de verspreiding van cultuurplanten in Nederland, niet echt een gebied waar je mee aan de bak komt - en het steekt me weleens dat oude studiegenoten een salaris verdienen waar het mijne vier keer in rond kan draaien, maar... het is een prachtig vak." ■

tekst yvonne van osch beeld peter heesakkers

"Vakwerk"

Vertieft zijn op een eiendoosje dat je hebt gemaakt. Pickeren over de beste vertaling van een 'slingwoord' uit een Amerikaanse politiserie. Trots de door jou gedrukte affiche in deabri bekijken. Doodmoet maar tevreden neerploffen na een geslaagde voorstelling. Leden van FNV KIEM leveren vakwerk. Dag in, dag uit.

Femke Frietema is sinds kort voorzitter van de vakgroep voor vertalers van film, televisie en video (VVFT). Zij is de opvolger van Roeline Knottnerus, die zich jarenlang onvermoeibaar voor de vakgroep heeft ingezet. Wil je de VVFT versterken? Heb je vragen? femke.frietema@inter.nl.net

briljante vondst